

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2019

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΑΔΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ενδεικτικές απαντήσεις

A1α. Λάθος
Σωστό
Σωστό
Λάθος
Σωστό

- A1β.** 1. «ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα·»
2. «ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν»
3. «ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὕροι»
4. Τῷ δὲ Προμηθεῖ οὐκέτι μὲν ἐνεχώρει εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἀκρόπολιν
5. καὶ ἐκ τούτου γίγνεται μὲν ἀνθρώπῳ εὐπορία τοῦ βίου

B.1. Σύμφωνα με τον πρωταγόρειο μύθο, οι θεοί σε ένα πρώτο στάδιο επλάσαν τα ζώα/έμβια όντα στο εσωτερικό της γης και στη συνέχεια ανέθεσαν από κοινού σε δυο αδέρφια, τον Προμηθέα και τον Επιμηθέα το έργο του εφοδιασμού τους με τις απαραίτητες ιδιότητες. Αποφασιστική για την εξέλιξη του μύθου στάθηκε η επιθυμία του Επιμηθέα να αντιστρέψουν τους ρόλους με τον αδερφό του και να αναλάβει ο ίδιος το έργο της κατανομής ιδιοτήτων. Αναλαμβάνει έναν ρόλο για τον οποίο δεν είναι προορισμένος από τη φύση να φέρει εις πέρας Μέσα από το σχήμα λιτότητας («οὐ πάνυ τι σοφὸς») ο Επιμηθέας, επιβεβαιώνοντας το χαρακτηρισμό του απερίσκεπτου που υποδήλωνε και το ίδιο το όνομά του, αποδεικνύεται σπάταλος και καθόλου προνοητικός στη μοιρασιά. (< ἐπί + μήδομαι/ (=σκέφτομαι εκ των υστέρων, αναλογίζομαι μετέπειτα τις συνέπειες μιας πράξης μου). Δεν ήταν προνοητικός αλλά απερίσκεπτος και επιπόλαιος. Αποστολή του άλλωστε, ήταν να επιβλέπει και όχι να προβλέπει.

Ο Επιμηθέας παρεμβαίνει στο μύθο, για να εξασφαλίσει την ισορροπία και την επιβίωση των έμβιων όντων. Αρχικά μοίραζε με σωστό τρόπο τα θεϊκά δώρα στα διάφορα έμβια όντα, φροντίζοντας να εξισορροπεί κάθε φορά τις δυνάμεις και τις αδυναμίες τους. Σκοπός του ήταν η

αποφυγή της εξόντωσης των σωματικά ασθενέστερων ειδών από τα ισχυρότερα είδη, η προστασία όλων τους από τις περιβαλλοντικές συνθήκες και η εξασφάλιση της τροφής τους, ώστε να μην κινδυνεύσει κάποιο από τα ζώα με αφανισμό. Έτσι, κατανέμει τις φυσικές ιδιότητες σε κάθε είδος με σοφία και προσοχή χαρίζοντας σε κάποια ζώα δύναμη, σε άλλα ταχύτητα, σε άλλα όπλα, φτερά ή διαφορετικούς τρόπους σωτηρίας. Τα εφοδιάζει με τρίχωμα ή σκληρά δέρματα για προστασία στις καιρικές μεταβολές. Εξασφαλίζει ισορροπία στον πληθυσμό, χαρίζοντας μεγάλη γονιμότητα σε όσα ζώα γίνονται τροφή των άλλων.

Λόγω απρονοησίας εξαντλεί όλα τα εφόδια στα ζώα και αφήνει τον άνθρωπο εντελώς αβοήθητο και ανυπεράσπιστο («έλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα») Έχοντας στο μυαλό του τη σωτηρία και τη διαιώνιση των άλλων ζώων, σπατάλησε όλα τα θεϊκά δώρα και άφησε εντελώς απροστάτευτο το ανθρώπινο γένος. Μόλις αντιλήφθηκε ότι εξαιτίας του η καταστροφή του ανθρώπου ήταν δεδομένη βρέθηκε σε αδιέξοδο («ἢ πόρει ὅτι χρήσαιτο», «αποροῦντι δέ»).

B2. Ο Προμηθέας παρεμβαίνει αποφασιστικά και αναλαμβάνει ο ίδιος τη σωτηρία του ανθρώπινου γένους θέλοντας να διορθώσει την απρονοησία του αδερφού του και να σώσει από τον αφανισμό ένα από τα είδη του ζωικού βασιλείου. Κλέβει από το κοινό εργαστήριο του Ηφαίστου και της Αθηνάς την "ἔμπυρον τέχνην" του πρώτου και την "ἔντεχνον σοφίαν" της Αθηνάς, δυο δεξιότητες που ως τότε κατείχαν μόνο οι θεοί και τις φύλασσαν στο κοινό τους εργαστήριο.

Με το επίθετο ἔντεχνος δηλώνεται εκείνος που βρίσκεται μέσα στα όρια της τέχνης, ο ἔμπειρος, ο επιδέξιος. Εντεχνος σοφία είναι η σοφία που εμπεριέχει την τέχνη, η σοφία που συμπορεύεται με την τέχνη. Αρχικά η έννοια της σοφίας έχει κυρίως να κάνει με τη δεξιότητα και την εμπειρία σε κάποια τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη γλυπτική, τη μεταλλουργία, την ιατρική, κ.τ.λ. Ο προσδιορισμός ἔντεχνος επιτρέπει εδώ στον Πρωταγόρα να διευκρινίσει επομένως πως αυτού του είδους τη σοφία εννοεί, και όχι αυτήν που συνδέουμε με τη γνώση των επιστημών και τη φιλοσοφία. Με άλλα λόγια, με τον όρο «ἔντεχνος σοφία» νοούνται οι τεχνικές γνώσεις, η νοημοσύνη και η ευφυΐα που είναι απαραίτητες για την άσκηση κάθε τέχνης. Είναι η τεχνογνωσία, η κατασκευαστική ικανότητα, η οποία επιτρέπει στον άνθρωπο να προβεί σε επινοήσεις σωτήριες για τη ζωή του σε τεχνικό επίπεδο αλλά και να εξελίξει τις καλές τέχνες. Με τη φράση «ἔμπυρος τέχνη» εννοεί την πρακτική εφαρμογή των παραπάνω τεχνικών γνώσεων, κυρίως με τη χρήση της φωτιάς ως πηγής ενέργειας. Η απόκτηση αυτών των δύο θεϊκών στοιχείων ήταν καθοριστικής σημασίας και επέτρεψε στο ανθρώπινο είδος όχι απλά να επιβιώσει, αλλά και να ξεχωρίσει από τα υπόλοιπα ἔμβια όντα, δημιουργώντας σταδιακά έναν αξιόλογο τεχνικό πολιτισμό και μια ανώτερη μορφή ζωής. Απέκτησε «τὴν σοφίαν περὶ τὸν βίον», δηλαδή γνώσεις που του επέτρεψαν να κατασκευάσει ο ίδιος αυτά που τα άλλα ζώα είχαν από τη φύση τους (υπόδεση, στρωσίδια, στέγη, τροφή, όπλα) και να τα υποκαταστήσει («εὐπορία ἄνθρωπον τοῦ βίου γίγνεται»).

Ωστόσο, η απόκτηση τεχνικών γνώσεων δεν εξασφάλισε στον άνθρωπο και τη δυνατότητα ανάπτυξης του πνευματικού του πολιτισμού. Βρισκόμενοι ακόμη σε πρωτόγονο στάδιο, οι άνθρωποι φιλονικούσαν μεταξύ τους επειδή δεν κατείχαν πολιτική και κοινωνική

οργάνωση. Ο Προμηθέας, αν και το ήθελε δεν μπόρεσε να χορηγήσει στον άνθρωπο μιας ανώτερης αξίας 'τέχνη' ή 'σοφία'.

Η πολιτική αρετή ήταν πολύ δύσκολο να φτάσει στα χέρια του Προμηθέα, γιατί φυλασσόταν στην ακρόπολη του Δία από τη σκληρή φρουρά του, το Κράτος και τη Βία. Οι δυο φρουροί αποτελούν τυφλά όργανα της εξουσίας του Δία. Το Κράτος εκφράζει τη σωματική δύναμη και η Βία την άνευ όρων επιβολή της βούλησης του Δία. **Η μεγάλη αξία της πολιτικής αρετής καταδεικνύεται από το γεγονός ότι βρίσκεται στα χέρια του πατέρα των θεών, φυλάσσεται αυστηρά και αντιπροσωπεύει ένα ανώτερο στάδιο πολιτισμού.**

Δεν μπόρεσε, λοιπόν, ο Προμηθέας να δώσει στους ανθρώπους πριν την εμφάνισή τους στη γη την πολιτική τέχνη την **ικανότητα δηλαδή συγκρότησης οργανωμένων πολιτικών κοινωνιών και αρμονικής συμβίωσης σε αυτές με άλλους ανθρώπους**. Με την πράξη κλοπής περιορίστηκε στο δώρο της τεχνογνώσεως, ευεργετικό βέβαια, αλλά κατώτερο.

B3. Σωστό

Σωστό

Λάθος

Σωστό

Λάθος

B4. είμαρμένη =μερίδιο

έξιέναι= εισιτήριο

έσχεν=σχήμα

κλέπτει=κλεψύδρα

λαθών=λήθη

B5. Στα δυο αποσπάσματα γίνεται λόγος για τη σωτήρια παρέμβαση του Προμηθέα και τη συμβολή του στη διάσωση του ανθρώπινου γένους.

- Στην ομώνυμη τραγωδία του Αισχύλου, ο Προμηθέας αφηγείται ο ίδιος τα επιτεύγματα του ανθρώπου με τα δώρα που του προσέφερε. Κατάφερε να αναπτύξει πολιτισμό, να εξελίξει τις επιστήμες, να αντιμετωπίσει και να θεραπεύσει τις φρικτές ασθένειες. Ο άνθρωπος επινόησε τη μαντική τέχνη για να προβλέπει τα μελλούμενα, χρησιμοποίησε δημιουργικά το μυαλό του, αξιοποίησε τις πρώτες ύλες για να καλύψει τις ανάγκες του και βελτίωσε τις συνθήκες της ζωής του.
- Αντίστοιχα, και στον μύθο του Πρωταγόρα, ο Προμηθέας προβάλλεται ως ο ευεργέτης των ανθρώπων. Η φιλόανθρωπη κλοπή των «δώρων» του από τους θεούς κρίνεται ως παράβαση ηθικής φύσεως που δεν έπρεπε να γίνει, αλλά ως ευρηματική πράξη του Προμηθέα-ανθρώπου που υπαγορεύεται από την ίδια την αρχή της αναπλήρωσης στη φύση, η οποία κατήλυθε και τη μοιρασιά του Επιμηθέα. Τα «δώρα» αναπληρώνουν τη φυσική αδυναμία του ανθρώπου στον κόσμο.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Θαυμάζω δὲ τῶν σοφιστῶν καλουμένων ὅτι φασὶ μὲν ἐπ' ἀρετὴν ἄγειν οἱ πολλοὶ τοὺς νέους, ἄγουσι δ' ἐπὶ τοῦναντίον· οὔτε γὰρ [ἄν] ἄνδρα που ἐωράκαμεν ὄντιν' οἱ νῦν σοφισταὶ ἀγαθὸν ἐποίησαν, οὔτε γράμματα παρέχονται ἐξ ὧν χρὴ ἀγαθοὺς γίγνεσθαι, ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ματαίων πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται, ἀφ' ὧν τοῖς νέοις αἱ μὲν ἡδοναὶ κεναί, ἀρετὴ δ' οὐκ ἔνι· διατρίβειν δ' ἄλλως παρέχει τοῖς ἐλπίσασί τι ἐξ αὐτῶν μαθήσεσθαι [μάτην] καὶ ἐτέρων κωλύει χρησίμων καὶ διδάσκει κακά. μέμφομαι οὖν αὐτοῖς τὰ μὲν μεγάλα μειζόνως· περὶ δὲ ὧν γράφουσιν, ὅτι τὰ μὲν ῥήματα αὐτοῖς ἐζήτῃται, γινῶμαι δὲ ὀρθῶς ἔχουσαι, αἷς ἂν παιδεύοιντο οἱ νεώτεροι ἐπ' ἀρετὴν, οὐδαμοῦ. ἐγὼ δὲ ιδιώτης μὲν εἰμι, οἶδα δὲ ὅτι κράτιστον μὲν ἐστὶ παρὰ τῆς αὐτοῦ φύσεως τὸ ἀγαθὸν διδάσκεσθαι, δεύτερον δὲ παρὰ τῶν ἀληθῶς ἀγαθόν τι ἐπισταμένων μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν ἐξαπατᾶν τέχνην ἐχόντων. ἴσως οὖν τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὐ σεσοφισμένως λέγω· οὐδὲ γὰρ ζητῶ τοῦτο· ὧν δὲ δέονται εἰς ἀρετὴν οἱ καλῶς πεπαιδευμένοι ὀρθῶς ἐγνωσμένα ζητῶ λέγειν· ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γινῶμαι δέ, εἰ καλῶς ἔχοιεν.

Γ1. Απορώ με τους λεγόμενους σοφιστές που ισχυρίζονται ότι οδηγούν τους νέους στην αρετή αλλά κάνουν / τους οδηγούν (σ)το αντίθετο· γιατί, ούτε έχουμε δει/ πουθενά κάποιον τον οποίο να έκαναν ενάρετο οι σύγχρονοι σοφιστές, ούτε προσφέρουν συγγράμματα τα οποία κατ' ανάγκην δημιουργούν ενάρετους ανθρώπους/από τα οποία αισθάνεται κάποιος την ανάγκη να γίνει ενάρετος, αλλά αυτοί έχουν γράψει πολλά (έργα/συγγράμματα) για ανούσια θέματα, τα οποία προκαλούν στους νέους απολαύσεις χωρίς περιεχόμενο (επιπόλαιες ευχαριστήσεις) και καμιά αρετή δεν εμπεριέχου/διαθέτουν. Η ελπίδα που τρέφουν μάταια κάποιοι/γι αυτούς που ελπίζουν ότι θα μάθουν κάτι από αυτούς είναι απλώς χάσιμο χρόνου και εμπόδιο από άλλα χρήσιμα πράγματα και κακή εκπαίδευση. Τους κατηγορώ, λοιπόν, για μεγάλα αδικήματα με τρόπο οξύ/με βαριές κατηγορίες· για όσα γράφουν, τους κατηγορώ ότι το ύφος τους είναι εξεζητημένο/ η φρασεολογία τους είναι εξεζητημένη και ότι δεν διαθέτουν κανένα απολύτως αξιοσύστατο απόφθεγμα/κανένα ίχνος από ορθές γνώμες, το οποίο/οι οποίες θα εκπαίδευε/εκπαίδευαν τους νεότερους στην αρετή/θα μπορούσαν να μορφωθούν οι νέοι στην αρετή. Εγώ, λοιπόν, (μπορεί να) είμαι απλός άνθρωπος/δεν είμαι, βέβαια,

ειδικός, ξέρω όμως ότι καταρχάς καλύτερα να μάθει κανείς το σωστό με βάση την ίδια τη φύση του, και κατά δεύτερο λόγο να διδαχθεί από όσους γνωρίζουν αληθινά κάτι σωστό παρά/και όχι από όσους κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης. Ίσως τα λόγια μου δεν μοιάζουν με των σοφιστών· ούτε, βέβαια, αυτό επιζητώ/επιδιώκω· αυτό που επιδιώκω/σκοπός μου είναι να μιλήσω για πράγματα ορθά, τα οποία/ όσα χρειάζονται όποιοι διαθέτουν καλή παιδεία που οδηγεί στην αρετή/ έχουν εκπαιδευτεί σωστά, με σκοπό την αρετή· γιατί δεν πρόκειται να τους εκπαιδεύσουν οι λέξεις, αλλά τα αποφθέγματα/οι ιδέες, αν είναι αξιόλογα/αν είναι ωραίες/σωστές.

Γ2. Ο Ξενοφώντας κατηγορεί τους σοφιστές ότι ενώ ισχυρίζονται ότι οδηγούν τους νέους στην αρετή, όμως, στην πραγματικότητα κάνουν εντελώς το αντίθετο (φασί μὲν ἐπ' ἀρετὴν ἄγειν οἱ πολλοὶ τοὺς νέους, ἄγουσι δ' ἐπὶ τοῦναντίον). Αναφέρει ότι στα συγγράμματά τους πραγματεύονται ανούσια θέματα (περὶ μὲν τῶν ματαιῶν πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται), δεν εμπνέουν τους νεαρούς αναγνώστες να ακολουθήσουν το δρόμο της αρετής (οὔτε γράμματα παρέχονται ἐξ ὧν χρηρῆ ἀγαθοὺς γίγνεσθαι), ότι προσφέρουν στους νέους μόνο επιπόλαιες ευχαριστήσεις (ἀφ' ὧν τοῖς νέοις αἱ μὲν ἡδοναὶ κεναί, ἀρετὴ δ' οὐκ ἔνι), καθώς και ότι δεν υπάρχει ζωντανό παράδειγμα μαθητή τους που να έγινε ενάρετος (οὔτε γὰρ [ἄν] ἄνδρα που ἐωράκαμεν ὄντιν' οἱ νῦν σοφισταὶ ἀγαθὸν ἐποίησαν). Η εκπαίδευση που προσφέρουν οι σοφιστές είναι κατά τον Ξενοφώντα κακή και εμπόδιο από χρήσιμες ενασχολήσεις (καὶ ἐτέρων κωλύει χρησίμων καὶ διδάσκει κακά), το ὕψος και η φρασεολογία των έργων τους εξεζητημένο και χωρίς αξιόλογα αποφθέγματα (τὰ μὲν ῥήματα αὐτοῖς ἐζήτῃται, γινῶμαι δὲ ὀρθῶς ἔχουσα), ικανά να οδηγήσουν τους νέους στην αρετή (αἷς ἄν παι-δεύοιντο οἱ νεώτεροι ἐπ' ἀρετὴν). Τέλος, εκθέτοντας την προσωπική του γνώμη, ο Ξενοφώντας θεωρεί ότι όσοι διδάσκονται από τους σοφιστές, διδάσκονται στην ουσία από ανθρώπους που κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης και όχι από δασκάλους που κατέχουν αληθινά κάτι ορθό (ὑπὸ τῶν ἐξαπατᾶν τέχνην ἐχόντων).

Γ3. οὔτε γὰρ [ἄν] ἄνδρα που ἐωράκαμεν ὄντιν' οἱ νῦν σοφισταὶ ἀγαθὸν ἐποίησαν, οὔτε γράμματα παρέχονται ἐξ ὧν χρηρῆ ἀγαθοὺς γίγνεσθαι

ἄνδρα: ἄνδρας

ὄντιν': οὐστυνας
γράμματα: γράμμα
ὦν: οὐ
ἑωράκαμεν: ἴδωμεν
ἐποίησαν: ποιήσωσι(ν)
παρέχονται: παράσχωσι(ν)

Γ4

ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γνῶμαι δέ (ενν. ἂν παιδεύσειαν) , εἰ καλῶς ἔχοιεν.

Υπόθεση: εἰ καλῶς ἔχοιεν (εἰ + Ευκτική), Απόδοση: ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γνῶμαι δέ (ενν. ἂν παιδεύσειαν)

Εἶδος: Απλή Σκέψη του Λέγοντος, σύνθετος στην απόδοση

Μετατροπή στο Προσδοκώμενο: ἐάν καλῶς ἔχωσι(ν), ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γνῶμαι δέ (ενν. ἂν παιδεύσειαν) {μπορεί να παραμείνει ἴδια η απόδοση, καθώς η Δυνητική Ευκτική είναι μελλοντική ἑφραση}. Εναλλακτικά οι αποδόσεις: οὐ παιδεύσει (αττική σύνταξη) και παιδεύσουσι (την εννοούμε λόγω παρατακτικής σύνδεσης).

πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται: ΠΑΘΗΤΙΚΗ σύνταξη, λόγω Δοτικής Προσωπικής του ποιητικού αιτίου ή του ενεργούντος προσώπου, σε δοτική, διότι έχουμε ρήμα συντελικού χρόνου, συγκεκριμένα παρακειμένου.

Τροπή σε ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ: Αὐτοί πολλά γεγράφασι(ν)